Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi(*)

Evaluation of Arbitral Tribunal's Decisions with Regard to Subject Matter Jurisdiction

Ahmet DÜLGER(**)

Öz:

Milletlerarası tahkimde hakem kararlarının, hakemlerin yetkileri dahilinde verilmiş olup olmadığı iptal ve tenfiz davalarında itiraz konusu olabilir. Yetki aşımı veya yetkinin bulunmadığı şeklindeki iptal ve tenfizi ret sebepleri ulusal ve uluslararası mevzuatta düzenlenmiştir. Bu sebeplerin varlığının mahkemeler tarafından kabul edilmesi halinde, hakem kararlarının iptal edilmesi veya tenfiz edilmemesi gibi önemli sonuçlar ortaya çıkabilir. Hakemlerin kararlarının bu sonuçlarla karşılaşmaması için dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, hakemlerin konu bakımından yetkisinin söz konusu kararlarda mevcut olması gerekliliğidir. Hakemlerin, yalnızca tarafların iradeleriyle tahkime getirilen uyuşmazlık konuları hakkında karar alabilmesi, konu bakımından yetkinin bir yönünü oluşturmaktadır. Buna göre, bir hukuki ilişki veya sözleşme tarafların tahkim iradesinin kapsamında değilse hakemlerin bu konularda karar alması mümkün olmayacaktır. Tarafların iradesinde tahkime getirilmesi konusunda anlaşma bulunsa dahi devletlerin kanuni düzenlemeleri gereği tahkimde görülmesi mümkün kabul edilmeyen uyuşmazlık türleri bakımından ise tahkime elverişlilik sorunu gündeme gelecektir. Bu kapsamda, tahkime elverişlilik de geçerli bir hakem kararının varlığı için gereklidir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda yer aldığı üzere, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda tahkim yargılaması gerçekleştirilemeyecek ve hakem kararı alınamayacaktır. Konu bakımından yetkinin diğer yönü ise, hakemlerin hem ara kararlarının hem nihai kararlarının kendilerine verilen yetki dahilindeki konular hakkında olmasıdır. Dilekçe ve delillerin sunulması ile bunların değerlendirilme usulleri, tahkim masrafları, faiz veya geçici hukuki koruma tedbirleri dahil çeşitli hususlarla ilgili olarak hakemlerin karar alabilmesi, bu konularda yetkilendirilmiş olmalarına bağlıdır. Yargıtay uygulamasında ve mukayeseli hukuktaki mahkeme kararlarında da hakemlerin yalnızca yetkilendirildikleri konularda karar alabileceği belirtilmiştir.

(*) **Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih:** 07.08.2022
Yayınlanmasının Kabul Edildiği Tarih: 10.10.2022

DOI: 10.58733/imhfd.1267387

Bu makaleye atıf için; DÜLGER, Ahmet, "*Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi*", **İMHFD**, C. 8, S. 1, 2023, s. 267-290.

(**) Dr., Arş. Gör. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı / İstanbul - Türkiye
E-posta: ahmetdulger3@gmail.com
Orcid: https://orcid.org/0000-0003-2527-2099

Anahtar Kelimeler:

Milletlerarası Tahkim, Hakem Kararı, Konu Bakımından Yetki, Uyuşmazlık Konusu, Tahkime Elverişlilik, Taraf İradesi.

Abstract:

Arbitral awards can be examined from many different aspects including whether the decisions were made within the jurisdiction of the arbitrators or not may be the subject of objection in annulment and enforcement cases. The reasons for annulment and refusal of enforcement in the form of excess of authority or lack of authority are regulated in national and international legislation. In order to prevent these consequences, the subject matter jurisdiction of the arbitrators should be present in the said decisions of arbitral tribunals. The fact that arbitrators can only decide on disputed matters which are brought to arbitration by the will of the parties constitutes one aspect of the subject matter jurisdiction. If a legal relationship or contract is not within the scope of the parties' will to arbitrate, it will not be possible for the arbitrators to decide on these matters. Arbitrability is also necessary element for the existence of a valid arbitral award. According to the International Arbitration Law of Türkiye, arbitration proceedings cannot be carried out and an arbitral decision cannot be made in disputes which are not arbitrable. Other aspect of the subject matter jurisdiction is that both the interim decisions and the final decisions of the arbitrators are required to fall within the jurisdiction of arbitrators which are granted to them. The arbitrators' ability to decide on various matters, including the submission of petitions and evidence and the procedures for their evaluation, arbitration costs, interest or interim measures, depends on their jurisdiction in these matters.

Keywords:

International Arbitration, Arbitral Decision, Subject Matter Jurisdiction, Dispute Subject, Arbitrability, Party Consent.

I. GİRİŞ

Bir tahkim yargılamasını gerçekleştirmek üzere yetkilendirilen hakemlerin uyuşmazlığı sona erdiren nihai hakem kararından ayrı olarak çeşitli kararlar almaları da mümkündür. Nihai hakem kararının içerisinde de içerik ve şekil itibariyle farklı kararlar bulunabilir. Bu türden kararlar, yargılama devam ederken tarafların duruşmaya katılmaları, taraflarca sunulan belgelerin değerlendirilme usulleri veya tahkim süresiyle ilgili düzenleyici kararlar olabileceği gibi nihai hakem kararının verilmesinden sonra tamamlayıcı veya ek kararlar verilmesi ya da hakem kararının uygulanmasıyla ilgili konular hakkında verilenler olmak üzere yargılamanın sonunda da alınabilir[1].

Hakem heyetince alınacak tüm bu kararların hakemlerin yetkileri dahilinde olması gerekir. Bunun milletlerarası tahkim hukukundaki karşılığı ise hakemlerin konu bakımından yetkileri dahilinde kararlar almalarıdır. Konu bakımından

[1] YEŞİLIRMAK, Ali, **Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2011, s. 116; KAFALI, Ömer Faruk, **Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2022, s. 21-24.

yetkinin birinci anlamı tahkimde çözülebilecek uyuşmazlığın, taraflarca tahkime getirilmesi kararlaştırılan uyuşmazlık olması gerekliliğidir. Hakemlere yetki verilmeyen bir uyuşmazlık konusu hakkında tahkim yargılaması yapılamaz ve hakem kararı alınamaz. Tahkime elverişlilik hususu da bu açıdan konu bakımından yetkinin kapsamındadır. Tahkime elverişli kabul edilmeyen konularda hakemlerin yargılama yaparak karar alması mümkün değildir. Konu bakımından yetkinin ikinci anlamı ise, hakemlerin aldıkları her bir kararın kendilerine verilen yetkiler kapsamında mümkün olabilmesidir. Alınan kararların içeriğinin ve konusunun hakemlerin yetkileriyle uyumlu olması gerekir. Aksi takdirde, inceleme konumuz olan milletlerarası tahkim bakımından, yetki aşımı veya yetkilendirilmedikleri konularda karar alındığı gerekçesiyle nihai hakem kararının iptal edilmesi veya tenfiz edilmemesi riskiyle karşılaşılabilir.

İlgili hakem kararının içeriğine bağlı olarak, hakemlerin söz konusu yetkisi tahkim anlaşmasıyla oluşturulabileceği gibi kurumsal tahkim merkezinin tahkim kuralları veya tahkim kanunları da hakemlerin alacakları bu kararlar hakkındaki yetkilerini oluşturabilir. Özellikle, tarafların iradeleri hakemlerin alabilecekleri kararların içeriklerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Tahkimin dili, yeri ve uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk dahil çeşitli özellikleri, geçici hukuki koruma tedbirleri veya yargılama usulüne dair çeşitli konular hakkında hakemlerin alabilecekleri veya alamayacakları kararlar tarafların anlaşmalarıyla belirlenebilir[2].

Çalışmamızda, öncelikle hakemlerin konu bakımından yetkisi kavramına istinaden milletlerarası tahkim bakımından neyin kastedildiği ve bu kavramın detayları incelenecektir. Hakemlerin konu bakımından yetkisinin tüm yönleriyle birlikte, hakemlerin farklı konularda alabilecekleri kararlara imkan sağlayan özelliklerinin neler olduğu bu başlık altında cevabı aranan sorudur. Çeşitli mevzuattan örnekler de bu başlıkta değerlendirilecektir. Taraf iradelerinin hakemlerin konu bakımından yetkisini tespit etmede sahip olduğu önem ise bir sonraki başlıkta incelenecektir. Burada, mukayeseli hukuktaki içtihatlar milletlerarası tahkimde taraf iradesinin hakemlerin alabilecekleri kararlarda nasıl bir etki oluşturduğu bakımından değerlendirme konusu yapılacaktır. Bir sonraki başlık altında ise, hakemlerce geçerli bir yetkiye dayanarak alınabilen farklı kararların

---

[2] AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2021, s. 485; YEŞİLIRMAK, **Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, s. 77, 104; ÖZEL, Sibel, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008, s. 82, 89; ESEN, Emre, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul, Beta, 2008, s. 9; ERKAN, Mustafa, **Milletlerarası Tahkimde Yetki Sorunları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013, s. 39.

neler olduğu, esas ve usule dair konularda hakemlerin yargılamayı şekillendirmesi imkanları incelenecektir. Çalışmamızın sonuç bölümünde milletlerarası tahkimde hakemlerin alabilecekleri çeşitli kararların neler olduğu ve özellikle taraf iradeleriyle konu bakımından hakemlerin yetkisinin nasıl şekillendirilebileceği hakkındaki bulgularımız değerlendirilecektir. Bu çalışmanın amacı ve konusu, yukarıdaki sorulara, milletlerarası tahkimdeki düzenleme ve uygulamaları da göz önüne alarak, cevaplar bulabilmektir.

II. KONU BAKIMINDAN YETKİ

Hakemlerin, bir yargılamayı gerçekleştirirken alınacak kararlar bakımından yetkilerinin hangi temellerden dayanak aldığı öncelikle incelenmesi gereken hususdur. Bu kapsamda, hakemlerin yalnızca yetkili oldukları durumlarda karar alması halinde geçerli ve icra edilebilir hakem kararlarından bahsedilebilir. Hakemlerin yetkilerinin kişi ve konu bakımından olmak üzere iki yönü olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Geçerli ve icra edilebilir hakem kararından bahsedebilmek için hakemlerin hem kişi hem de konu bakımından yetkiye sahip olmaları gerekir.

Bu iki yetki çeşidinin temelinde de aynı prensip, yani taraf iradesi yatmaktadır. Bu, şaşırtıcı bir özellik değildir. Zira, bir bütün olarak tahkim yargılamasının temelinde taraf iradesi bulunmaktadır. Bu prensibin ilk yönü, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı tahkime götürebilmeleri için taraflar arasında bir tahkim anlaşmasının bulunması gerekliliğidir[3]. Bu sayede, davalı olarak gösterilen taraf tahkim yargılamasına dahil edilebilecektir. Bu, hakemlerin kişi bakımından yetkiye sahip olması şeklinde özetlenebilir. Diğer yönü ise, yalnızca tahkim anlaşmasıyla belirlenen uyuşmazlıkların tahkime götürülebilmesi ve tahkime elverişli kabul edilen uyuşmazlıklar hakkında yargılama yapılabilmesidir. Bu durum da, tahkim anlaşmasında belirtilmeyen hukuki olay ve uyuşmazlıkların söz konusu tahkimde yargılamasının yapılamayacağını, yani konu bakımından yetkinin gerçekleşmesi gerektiğini, belirtir. Bu iki değerlendirmenin geçerli olarak varlığı halinde hakemlerin tahkim yargılamasını gerçekleştirerek nihai karar dahil çeşitli kararlar alma yetkisinin bulunduğu kabul edilir.

Bir başka ifadeyle, bu değerlendirmeler, kişi bakımından ve konu bakımından olmak üzere hakemlerin yetkili olup olmadığının incelenmesini içerir[4]. Uy-

---

[3] NOMER, Ergin / EKŞİ, Nuray / ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Cilt 1, 5. Basım, Beta Yayınları, 2016, s. 22, 23; AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 152; ESEN, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, s. 6.

[4] Kişi ve konu bakımından yetkinin değerlendirilmesinin haricinde zaman bakımından da hakemlerin yetkisinin değerlendirilmesi söz konusudur. Bu kavramın Latince karşılığı *ratione temporis*'tir. Tahkim alanındaki literatürde diğer iki ayrım kadar hakkında yazılmasa da hakemlerin zaman bakımından yetkisi

gulanacak hukuk kurallarına göre hakem heyeti, bu hususlarda yetkisinin varlığını denetler[5]. Tahkim yargılamasını gerçekleştirmek üzere uyuşmazlığın önüne getirildiği hakemlerin bu yargılamayı yapabilmesi için kişi ve konu bakımından yetkiye sahip olmaları gerekir. Bu durum, büyük oranda, tahkimin tarafların iradesine bağlı olmasının sonucudur. Kısaca ifade etmek gerekirse, yalnızca uyuşmazlığı tahkime götürmeyi kabul eden taraflar bakımından ve yalnızca tahkime götürmek istedikleri konularda tahkim yargılamasının gerçekleşmesi mümkündür[6].

Hakemlerin konu bakımından yetkisi, tahkimde hakemlerin verebilecekleri kararlar ile ilgilidir. Bu durum, *ratione materiae*, olarak da adlandırılır. Konu bakımından yetkinin birbirini tamamlayan iki yönü vardır. Bunlardan ilki, hangi konulardaki uyuşmazlıklarda tahkim yargılamasının yapılabileceğiyle ilgiliyken ikincisi, hakemlerin alacakları kararların içeriğinin hangi konularda olabileceğiyle ilgilidir.

A. Uyuşmazlık Konusu ve Tahkime Elverişlilik

Tahkimde yargılama, yalnızca tahkim anlaşmasında belirlenen uyuşmazlıklara ilişkin yapılabilir[7]. Bir başka deyişle, hakemler yalnızca taraflarca kararlaştırılmış uyuşmazlığı çözümlemek için yargılama yapabilirler. Uyuşmazlığın kendisinin söz konusu tahkim yargılamasında çözülüp çözülemeyeceği sorunu konu bakımından yetkinin bu yönüyle incelenir. Zira, tarafları bağlayıcı ve ge-

de aslında tüm tahkim davalarında değerlendirilmek zorundadır. *Ratione temporis*, aslında tahkim önüne getirilen uyuşmazlığın tahkim anlaşmasının yürürlük tarihi kapsamında olup olmadığıyla ilgilenir. Mesela, devletler arasındaki karşılıklı yatırım anlaşmasının hangi tarihten itibaren olmuş olaylara uygulanacağı genellikle anlaşma metninde belirlenir. Bu tarihten önce olan olaylara veya uyuşmazlıklara bu anlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Ticari tahkimde de taraflar arasındaki tahkim anlaşmasıyla yalnızca anlaşmanın imza tarihinden sonra ortaya çıkacak belirli uyuşmazlıkların ilgili tahkim anlaşması kapsamına gireceği belirlenmiş olabilir. Bu tarihten önce taraflar arasında ortaya çıkmış uyuşmazlıklar bu tahkim anlaşması sayesinde tahkime götürülemeyebilir. Zaman bakımından değerlendirmenin haricinde yer bakımından yetki, *ratione loci*, değerlendirmesinin yapılması gerektiği de ifade edilebilir.

5 *Kompetenz-kompetenz* olarak adlandırılan hakemlerin kendi yetkisi hakkında kendisinin karar verebileceği genel olarak kabul edilmekle birlikte bazı ülkelerde ve kurallarda, tahkim alanındaki daha eski bir uygulama olarak, hakemlerin yetkilerinin varlığı hakkında kararı da mahkemenin vermesi kabul edilebilmektedir.

6 GAILLARD, Emmanuel / SAVAGE, John, **Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration**, Hague, Kluwer Law International, 1999, s. 312 para. 532.

7 MITCHELL, Andrew D. / HEATON, David, "The Inherent Jurisdiction of WTO Tribunals: The Select Application of Public International Law Required by the Judicial Function", **Michigan Journal of International Law**, C. 31, S. 3, 2010, s. 562; PAPARELLA, Chris / ENGELS, Andrea / JERNUDD, Sigrid, "USA", Ed. Joe Tirado, **International Arbitration**, 2. Bs., Global Legal Group, 2016, 303-315, s. 309; ÇALIŞKAN, Yusuf, "Dispute Settlement in International Investment Law", **Implementing International Economic Law: Through Dispute Settlement Mechanisms**, ed. Yusuf Aksar, Nijhoff International Trade Law Series, Vol. 6, 2011, s. 36 vd.

çerli bir tahkim anlaşmasının mevcudiyeti, hakemlerin önüne getirilen her uyuşmazlığın bu tahkim anlaşması kapsamında olduğu anlamına gelmez. Öncelikle, tahkimdeki uyuşmazlığın ilgili tahkim anlaşması ile belirlenmiş uyuşmazlık konusu ile aynı olduğunun tespit edilmesi gerekir. Bunun nedeni, bir tahkim anlaşmasının genellikle yalnızca "tanımlanmış bir yasal ilişki" için geçerli olmasıdır[8]. Yani, hakemlerin önünde yargılamaya getirilmiş konunun, tarafların tahkim anlaşmasında tahkime götüreceklerini kabul ettikleri hukuki ilişki veya uyuşmazlığa dair olması gerekir.

Bu sorunun olumlu olarak çözümlenmesinden sonra tahkime elverişlilik değerlendirmesi yapılır[9]. Uyuşmazlığı oluşturan ilişki, işlem veya talebin ilgili olduğu hukuk alanı, uygulanacak hukuka göre tahkimde yargılamaya konu olabilen bir uyuşmazlık olmalıdır.[10] Uyuşmazlık, bir hizmetin verilmesi ve buna ilişkin ücretin ödenmesi, sözleşmenin ifa edilmemesi nedeniyle zararın tazmin edilmesi veya eksik bırakılan bir inşaatın tamamlanmaması nedeniyle fazladan ödenen hak edişlerin geri verilmesi ile ilgiliyse de alacağın tazmini konusunda bir tahkim talebinden bahsedebiliriz. Özellikle ticari tahkimde tahkime elverişlilik olarak adlandırılan bu kavram sayesinde tarafların tahkimde çözülmesini istedikleri uyuşmazlığın konusunun, ilgili olduğu hukuk alanı bakımından hakemlerin yetki alanında olup olmadığı belirlenmiş olur[11].

Birçok devlet hukukunda, bazı uyuşmazlık konularının tahkim yargılamasında görülmesinin mümkün olmadığına dair düzenlemeler yer almaktadır[12]. Bu

---

8 MILLS, Alex, "Arbitral Jurisdiction", **Oxford Handbook on International Arbitration**, Ed: Thomas Schultz, Federico Ortino, Oxford Handbooks, 2020, s. 12. UNCITRAL Model Kanunu m.7(1) de tahkim anlaşmasının taraflar arasındaki belirlenmiş bir hukuki ilişkiden meydana gelen uyuşmazlıkların çözülmesini amaçladığını kabul etmiştir.

9 BORN, Gary, **International Arbitration: Law and Practice**, Wolters Kluwer International, 2012, s. 82 vd.; HUYSAL, Burak, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, Vedat Kitap, 2010, İstanbul, s. 200.

10 GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, para. 533, s. 313; United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), **the Arbitration Agreement**, United Nations, 2005, s. 22.

11 KJOS, Hege Elisabeth, **Applicable Law in Investor-State Arbitration: The Interplay Between National and International Law**, Oxford University Press, 2013, s. 105, 134; MILLS, **Arbitral Jurisdiction**, s. 15, 16; KALPSÜZ, Turgut, **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, 2. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 30.

12 MCCLENDON, Stewart, "Subject-Matter Arbitrability in International Cases: Mitsubishi Motors Closes the Circle", **North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation**, C. 11, S. 1, 1986, 81-100, s. 83; HUYSAL, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, s. 11-13; TİRYAKİOĞLU, Bilgin, "Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre Hakem Kararlarının İptali", **Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu**, ed. Bilgin Tiryakioğlu ve diğerleri., Yetkin Yayınları, 2016, s. 301-321, s. 314; SARIALİOĞLU, Simel, "Tahkim Sözleşmesi Hazırlanırken Dikkate Alınması Gerekenler", **Tahkim Anlaşması Tahkim Okulu Paneller Serisi**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, Cilt: 1, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020, s. 145, 147.

düzenlemelerde, yalnızca devlet mahkemelerinin yargılama yapabileceği konular belirlenmiş olabileceği gibi uyuşmazlık konularının bazı yönlerinin tahkimde görülmesine sınırlamalar da getirilmiş olabilir. Türk hukukunda milletlerarası ticari tahkim bakımından, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) ve mehaz kanun olan Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Uluslararası Ticari Tahkimde Model Kanun'daki (Model Kanun) düzenlemeler hakemlerin konu bakımından yetkisini tahkime elverişlilik kapsamında belirlemiştir. Bu düzenlemelerin tahkim yoluyla çözümüne izin verdiği konularda tahkim yargılaması icra edilebilir. MTK, hangi uyuşmazlıkların tahkimde görülemeyeceğini tespit etmiştir. MTK m.1(4) uyarınca, "*(b)u Kanun, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmaz.*" Dolayısıyla MTK kapsamına giren tahkimlerde taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet, irtifak, intifa ve haciz konuları çözülemeyecektir.

Milletlerarası tahkim kapsamında olmasa da aynı kanuni düzenlemeye sahip olması bakımından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) da tahkime elverişli olmayan uyuşmazlıkların tespit edildiğini belirtmek gerekir. HMK m.408 uyarınca da taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkimde çözülemeyecektir. HMK'nın tahkim ile ilgili düzenlemelerine tabi olan yerel bir tahkim davasıyla ilgili Yargıtay, taşınmaz kira değeri tespit davaları ve tahliye davalarına ilişkin olarak, bunların tahkime elverişli olmadığını belirten kararlar vermiştir[13]. Ancak yine de Türk hukuku bakımından tahkime elverişli olan ve olmayan uyuşmazlıkların hangilerinin olduğunu kesin olarak listelemek, mevzuat ve içtihatlarda çok açık belirlemeler olmadığı için, mümkün değildir[14].

Milletlerarası yatırım tahkiminde ise, özel bir konu olarak yalnızca yatırımdan doğan uyuşmazlıklarda hakem heyetinin yargı yetkisi vardır. Hakem heyetlerinin konu bakımından yargı yetkisine sahip olabilmesi için bir yatırım olması gerekir. Yatırım tahkiminde yatırımın varlığı ve hukukiliği incelemesi bu kapsamda, yani konu bakımından yetki değerlendirmesi ile yapılır. Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) nezdinde gerçekleşen yatırım tahkiminde, yargılamanın yapılabilmesi için uyuşmazlığın uluslararası bir yatırımdan kaynaklanması ve ICSID Sözleşmesi m.25(1)'de sayılan yetki

---

13 Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2004/13018, K. 2004/13409, T. 02.12.2004 (www.kazanci.com).

14 EKŞİ, Nuray, "Yargıtay Kararları Işığında ICC Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi", **Ankara Barosu Dergisi**, C. 67, S. 1, 2009, s. 54-74, s. 64; SARIALİOĞLU, **Tahkim Sözleşmesi Hazırlanırken Dikkate Alınması Gerekenler**, s. 145.

şartlarının yerine getirilmiş olması gereklidir[15]. Birçok ICSID kararında, uyuşmazlığın temelindeki yatırımın hukuka aykırılığı nedeniyle ve genellikle karşılıklı yatırım anlaşmasındaki yatırımın ev sahibi devletin yasalarına uygun olarak yapılması gerekliliği nedeniyle, konu bakımından yargı yetkisi reddedilmiştir. Bu bağlamda, hakemlerin yetkisini ilgilendiren yasallık analizi ilgili karşılıklı yatırım anlaşmasındaki yatırım tanımına göre yapılmaktadır. *Fraport v Filipinler* davasında, hakem heyeti "yatırım, hukuka uygun olmadığı" için, hakem heyetinin konu bakımından yargı yetkisinden yoksun olduğuna karar vermiştir[16]. Aynı şekilde *Inceysa Vallisoletana S.L. v. El Salvador Cumhuriyeti* davasında, yatırım El Salvador yasalarına göre açıkça yasadışı olan hileli bir şekilde yapıldığından yargı yetkisi hakem heyetince reddedilmiştir[17]. Benzer şekilde, *Ioannis Kardassopoulos v. Gürcistan Cumhuriyeti* davasındaki hakem heyeti de, konu bakımından yetki alanını analiz etmek için yatırımın yasallığına değinmiştir[18].

Tüm bu açıklamalar kapsamında ilk yönüyle, *ratione materiae*, hakem heyetinin yargı yetkisine giren bir uyuşmazlığın konusunu ifade eder. Bunlar, konu bakımından yetki açısından ilk hususa karşılık gelmektedir. Tahkime elverişlilik kavramını da içinde barındıran konu bakımından yetki, bu yönüyle, uyuşmazlığın konusunu ifade etmektedir. Yalnızca tahkim anlaşmasıyla belirlenen konularda yargılama yapılabilecektir. Hakemlerin genel yargı yetkisi bulunmadığından konu bakımından hakemlerin yetkisinin sınırlarına uygun hareket edilmesi gerekir. Tahkime elverişlilik kapsamında da, uyuşmazlığın, taşınmazın aynına ilişkin bir konu, kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar, boşanmada mal paylaşımı, velayet[19] veya rekabet hukukunda yerel veya uluslararası uyuşmazlıkları ilgilendiren rekabet ihlalleri, işçilik alacakları, tüketici davaları, eser sözleşmesinden kaynaklı alacak gibi konulardan hangisiyle ilgili olduğu ve bu konularda tahkimin gerçekleşmesine devlet kanunları tara-

---

15 ICSID Anlaşması m.1 ve 25. Aynı yönde açıklamalar için bkz. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), **Requirements Ratione Materiae**, United Nations Yayınları, 2003, s. 5; ŞANLI, Cemal, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Beta Yayınları, 7. Bası, İstanbul, 2019, s. 578; ÇALIŞKAN, **Dispute Settlement in International Investment Law**, 131.

16 Fraport AG Frankfurt Airport Services Worldwide v. Filipin Cumhuriyeti, ICSID Dava No. ARB/03/25, Karar, 16/08/2007, s. 192.

17 Inceysa Vallisoletana S.L. v. El Salvador Cumhuriyeti, ICSID Dava No. ARB/03/26, Karar, 02/08/2006, s. 77.

18 Ioannis Kardassopoulos v. Gürcistan Cumhuriyeti, ICSID Dava No. ARB/05/18, Karar, 03/03/2010, s. 89.

19 Boşanma ve velayet uyuşmazlıkları tahkime elverişli olmayan uyuşmazlıklardan sayılmaktadır. Bkz. GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, s. 331 para. 561.

fından izin verilip verilmediği incelenmektedir[20]. Bu konularda tahkime elverişlilik incelemesi yapılması gerekir. Ancak tahkime elverişli kabul edilen konularda hakemlerce yargılama yapılabilir.

B. Hakem Kararlarının Konusu

Konu bakımından yetkinin ikinci yönü ise hakemlerin hem ara kararlarının hem nihai kararlarının yalnızca izin verilmiş, bir başka ifadeyle, tahkim anlaşması veya uygulanacak hukuk ile yasaklanmamış, konularda olabilmesidir. Hakemlerin konu bakımından yetkisinin bir parçası olan bu husus, tahkime elverişlilikte olduğu üzere uyuşmazlığın konusunu değil, hakemlerce alınacak kararların içeriği ve kapsamını ifade eder. Hakem heyetinin dilekçelerin verilme süreleri, duruşma tarihleri, tanık beyanlarının hükme esas alınıp alınmayacağı, yargılamada uygulanacak hukukun tespiti gibi hususlarda verdikleri kararlar dahil tüm kararlarının hakemlerin konu bakımından yetkili oldukları hususlarda olması gerekir. Bu durum da tahkimin doğası gereği tahkim anlaşmasıyla belirlenir. Ancak, konu bakımından yetkinin diğer görünümünden farklı olarak, burada, uyuşmazlığın kendisiyle ilgili değil hakemlerin verecekleri kararlarla ilgilenilir. Başka bir ifadeyle, tahkim anlaşmasıyla, hakemlerin hangi konularda kararlar alabileceğinin belirlemesi yapılabilir ve bu durum da hakemlerin konu bakımından yetkisini oluşturur.

Bu açıdan, hakemlerin konu bakımından yetkisinin hangi hukuki işlem, araç veya belge ile oluşturulacağının veya tespit edileceğinin belirlenmesi de önem arz etmektedir. Aşağıdaki başlıkta detaylı olarak inceleneceği üzere, tahkim, temelde tarafların arasındaki bir anlaşmaya dayandığı için, kanunlarda belirlenen tüm konularda karar alabilen devlet mahkemelerinin aksine, hakemler yalnızca tahkim anlaşmasında yer verilen konularda karar alabilir. Hakemlerin konu bakımından yetkisinin (*ratione materiae*) sınırlarının belirlenmesinde tahkim anlaşmasının belirleyici olduğu açıktır. Bunun yanında, esasa ve usule uygulanan hukuk kuralları da hakemlerin konu bakımından yetkilerinin tespitinde çok önemlidir. Taraflarca esasa veya usule uygulanmak üzere seçilen hukuk, kurumsal tahkim kuralları, tahkim anlaşması veya hakem sözleşmesi hakemlerin açıkça yetkilendirildikleri konuları tespit edebilir.

Tarafların tahkimde çözülmesini istedikleri uyuşmazlıklardan asıl alacak miktarı, buna bağlı feri haklar, masraflar veya ilgili diğer hususlar da hakemle-

[20] HUYSAL, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, s. 15; TİRYAKİOĞLU, **Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre Hakem Kararlarının İptali**, s. 314; NOMER, EKŞİ, ÖZTEKİN-GELGEL, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, 49 vd.

rin konu bakımından yetkisinin bu anlamdaki görünümünü oluşturur[21]. Hakem heyetinin yargılamanın herhangi bir safhasında vereceği kararın da hem uygulanacak hukuk hem de tarafların anlaşmasıyla izin verilen bir konuda olması gerekir. Bu nedenle, uyuşmazlığın ilgilendiği hukuk alanının haricinde hakemlerin verecekleri kararların çeşitleri ve kapsamı da hakemlerin konu bakımından yetkisi başlığı altında değerlendirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, nasıl ki tahkime elverişlilik kapsamında uyuşmazlığın ilgili hukuk düzeni tarafından tahkimde görülmesine izin verilen bir konu olması gerekmekte ise, hakemlerin yargılama esnasında verecekleri kararların da bu düzenlemeler bakımından izin verilen hususlarda ve kapsamda olması gerekir. Zira, tahkim anlaşması ya da uygulanacak hukuk ile hakemlerin hangi konularda karar alabileceği belirlenmektedir. Uyuşmazlığın nihai olarak sona erdirilmesi için tazminat miktarının, faizin, mahkeme ve diğer yargılama masraflarının, aynen ifanın, manevi tazminatın hakemlerce kararlaştırılıp kararlaştırılamayacağı bu anlamda hakemlerin konu bakımından yetkisi altında değerlendirilmelidir. Ayrıca, hakemlerin yargılamayı gerçekleştirmek üzere alacağı usuli kararlar da konu bakımından yetkilerinin kapsamına girmektedir.

III. TARAFLARIN İRADELERİNİN ÖNEMİ

Tahkimi en temel özelliğiyle birlikte kısaca tanımlamak gerekirse, uyuşmazlığın tarafların rızasına, yani iradesine, dayanarak çözülmesini sağlayan ve devlet yargısının dışında olan özel bir yargı metodu olduğunu belirtmek yeterli olacaktır[22]. Tarafların tahkime gidilmesine rıza vermiş olması tahkim yargılama-

---

21 KJOS, **Applicable Law in Investor-State Arbitration: The Interplay Between National and International Law**, s. 105.

22 ŞANLI, Cemal, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986, s. 1, 17, 19; NOMER, Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, 22. Bası, Beta, İstanbul, 2017, s. 554; ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 9. Baskı, Beta, İstanbul, 2021, s. 758; ŞANLI, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 320, 481; AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 5; YEŞİLIRMAK, **Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, s. 58; ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 17. Baskı, Beta, İstanbul, 2021, s. 844; REDFERN, Alan ve diğerleri, **Redfern and Hunter on International Arbitration**, 6. bs., Oxford University Press, 2015, s. 2; LEW, Julian D. M./ MİSTELİS, Loukas A./ KRÖLL, Stefan M., **Comparative International Commercial Arbitration**, Hague / New York, Kluwer Law International, 2003, s. 1-6; HACIBEKİROĞLU, Ekin, **Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi**, İstanbul, On İki Levha, 2012, s. 28, 30; ERKAN, **Milletlerarası Tahkimde Yetki Sorunları**, Ankara, s. 40.

Tahkimin tanımı bakımından yapılmış değerlendirmelerde ortak noktanın uyuşmazlığın taraflarının uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmaları olduğu ifade edilebilir. Bkz. POSTACIOĞLU, İlhan, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 2015, s. 1026; KURU, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, 2001, C. VI, s. 5875.

sının gerçekleştirilebilmesi için en temel ve ilk şarttır. Tarafların tahkime rızası, yaptığımız tahkim tanımında yer alan tarafların iradesi kavramının ilk unsurudur. İkinci unsur ise tarafların tahkim yargılamasının usulünü belirleme özgürlüklerini ifade eden iradeleridir. Tahkimin usulünde yapılacak tüm belirlemeler, kural olarak, tarafların rızasına dayanmalıdır. Uygulanacak hukuk, tahkim yeri hukuku veya hakemlerin yetkileri yalnızca belirli durumlarda tarafların iradesinin önüne geçecektir.

Tahkim anlaşmasının ikinci boyutu ise, hakemlerin kendilerine havale edilmiş olan uyuşmazlıkları ancak tahkim anlaşmasında taraflarca öngörülen yetkiler çerçevesinde gerçekleştirebilmeleridir[23]. Uyuşmazlığın taraflarının iradeleri, kural olarak, hakemlerin yargılamayı gerçekleştirirken hangi yetkileri kullanabileceklerini, hangi usul ve esaslara göre kararlar alacaklarını tespit edecektir[24]. Hakemlerin kendilerine tanınmayan bir yetkiyi kullanmaları, tahkim anlaşmasında yer almayan bir konu üzerinde karar almaları yetkilerini aşmaları durumunu ortaya çıkarabilir. Bu da, tahkimin temelinin tarafların rızası olduğu durumu[25] göz önüne alındığında, istenmeyen bir durumdur.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun 28.01.1994 tarihli kararına[26] göre hakemler yalnızca yetkili kılındıkları hususlarda ve yetki verilen hukuk kurallarına göre karar verebilirler. Karara konu farklı Yargıtay daireleri kararlarında hakemlerin maddi hukuka göre karar vermesi taraflarca istenmiş olmasına rağmen hakemlerin hakkaniyete göre karar verip veremeyecekleri tartışma konusu olmuştur. Buna karşılık, Hukuk Genel Kurulu hakemlerin tahkim anlaşmasında belirtilen yetki sınırlarıyla bağlı olduğunu ve böyle bir durumda ancak belirlenen maddi hukuk kurallarına göre karar verebileceğini hükme bağlamıştır. Bu değerlendirme şu şekilde ifade edilmiştir:

Tahkim müessesesi taraflarca veya onlar adına önceden belirlenmiş muayyen kurallara göre veya bir kanun hükmü gereğince seçilmiş bir veya daha fazla şahıslar vasıtasıyla taraflar arasındaki ihtilaflı bir meselenin devlet mahkemeleri haricinde çözümlenmesi olarak da tanımlanmıştır. Benzer tanımlar Webster's International Dictionary adıyla çokça bilinen ve kullanılan ansiklopedi-sözlükte yer almaktadır. bkz. Webster's International Dictionary adıyla çokça bilinen ve kullanılan ansiklopedi-sözlük, E.T. https://www.merriam-webster.com/dictionary/arbitration; BLACK, Henry Campbell, **Black's Law Dictionary**, 4. bs., West Publishing, 1968, s. 134.

23 ŞANLI, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 481.

24 AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 584.

25 ESEN, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, s. 9.

26 Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, E. 1993/4, K. 1994/1, T. 28/01/1994 (www.lexpera.com).

"*Taraflar, uyuşmazlığın çözümü için 'Maddi hukuk kuralları' koşulu üzerinde anlaşmaya varmakla, hakemlerin karar verme yetkilerini sınırlamış olmaktadırlar. Bunun olağan sonucu olarak, hakemlerin maddi hukuk kuralları dışına çıkmak suretiyle karar vermeleri halini yetkilerinin aşılması saymak gerekir.*"

Kararda belirtildiği üzere, uyuşmazlıkta uygulanması öngörülen maddi hukuk kuralları dikkate alınmadan karar verilmesi veya tahkim anlaşmasına aykırı karar oluşturulması hakemlerin kendilerine verilen yetkilerini aşma durumunu teşkil eder.

Tarafların, uyuşmazlıklarını tahkimde çözme iradelerini ortaya koydukları belge olan tahkim anlaşması ile taraflar yargılamayı gerçekleştirecek özel kişiler olan hakemlere yargı yetkisi vermektedirler. Yargı yetkisi ile hakemlerin uyuşmazlık konusunda tarafları yargılama yetkisi ifade edilmektedir. Ayrıca, yargı yetkisi hakemlerin uyuşmazlık konularını bağlayıcı bir karar vererek çözmelerini sağlayan yetkilerine de karşılık gelmektedir[27]. Hakemlerin bu şekilde karar verebilmeleri ancak özel olarak yetkilendirilmeleri sayesinde mümkündür. Zira, tahkimin özel bir yargılama usulü olmasının sonucu olarak, devlet mahkemelerinin aksine, hakemlerin çeşitli uyuşmazlıkları genel yetkili olarak yargılamaları mümkün değildir[28]. Taraflarca özel olarak yetkilendirilmenin doğal sonucu olarak hakemler yalnızca yetkilendirildikleri konuda yargılama yapma yetkisine sahiptirler. Tahkim anlaşmasının taraf iradelerini yansıtmasının bir sonucu olarak ifade edilebilecek bu özelliğe göre, hakemler yalnızca tahkim anlaşmasına konu olan uyuşmazlık hakkında karar verebilirler[29]. Bu kararlar da hakemlerin konu bakımından yetkisine karşılık gelmektedir.

---

27 United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), **The Arbitration Agreement**, United Nations, 2005, s. 4; **Jurisdictional Challenges**, International Arbitration Practice Guideline, Chartered Institute of Arbitrators, Londra, 2015, s. 3.

28 Burada belirtilen tahkimin, ihtiyari tahkim olduğunu belirtmek gerekmektedir. Zira, zorunlu tahkim uygulamasında tarafların tahkime rızası olmasa dahi uyuşmazlığın hakemlerce yargılamasının yapılması gerekecektir. İhtiyari tahkim açısından bu durum, uyuşmazlıkların olağan ve asıl çözüm yerinin devlet mahkemeleri olduğu ve tahkimin bu bakımdan istisnai nitelik taşıması şeklinde ifade edilebilir. Bkz. NOMER / EKŞİ / ÖZTEKİN GELGEL, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, s. 38 vd.; ESEN, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, s. 16-17; ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, "Tahkim Anlaşmasının Dürüstlük Kuralı Çerçevesinde Üçüncü Kişilere Teşmili", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Hatice Özdemir Kocasakal, Süheyla Balkar, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020, s. 26; DEMİRKOL, Berk, "Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha, 2020, s. 280 vd.; YILDIRIM DEVELİOĞLU, Burçin, "Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmilinde Uygulanacak Hukuk ve Bu Kapsamda İradenin Tespiti", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha, 2020, s. 316; ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, "Devletlerarası Sözleşmelerde Yer Alan Tahkim Klozlarının Yatırımcılara Yapılmış Tahkim Anlaşması Akdetme Önerisi Olarak Kabulünün Ev Sahibi Devletler Bakımından Doğurduğu Olumsuz Sonuçlar", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Hatice Özdemir Kocasakal, Süheyla Balkar, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020, s. 103 vd.

29 ŞANLI, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 481.

Bu nedenle belirtmek gerekir ki, tahkimde tarafların iradesinin sahip olduğu önem hakemlerin konu bakımından yetkisinin değerlendirilmesinde de kendini göstermektedir. Uygulanacak hukukun yapabileceği sınırlamalar göz ardı edilmemek kaydıyla, tahkim anlaşmasında hakemlerin konu olarak alabilecekleri kararların zikredilmesiyle hakemlerin yetkisi belirlenir[30]. *Fiona trust v. Privalov* davasında[31] İngiltere Yüksek Mahkemesi, taraflar arasındaki tahkim anlaşması nedeniyle davanın mahkemede görülemeyeceğini belirtmiştir. Kararda tahkim anlaşması ile hakemlerin yetkisi arasındaki ilişkiyi açıklamak için şu ifadeler kullanılmıştır:

> "*Bir hakem kararının, âkit tarafların müşterek iradelerinden doğmuş olmasının dışında bağlayıcı bir gücü yoktur. Her şey onların sözleşmesine bağlıdır ve tahkime gitmek için bir sözleşme yoksa, bir hakem kararının hiçbir geçerliliği olamaz.*"[32]

İngiltere Yüksek Mahkemesi'nin ifade ettiği üzere, hakemlere, tarafları bağlayıcı karar alabilme yetkisini veren tarafların tahkim anlaşmasıdır. Tarafların iradelerinin tezahür ettiği bu metin sayesinde hakemler söz konusu uyuşmazlığı çözümlemek için gerekli tüm kararları alabilecektir. Bu durumun diğer bir sonucu ise, herhangi bir hakem kararının tarafların anlaşmasından ve ilgili olduğu oranda, diğer hukuk kaynaklarından temel almadığının ispat edilmesi halinde geçerli ve icra edilebilir bir hakem kararının varlığından söz edilemeyecektir.

Tarafların iradesine dayanmayan bir hakem kararı olduğu iddiası, Yargıtay'ın bir kararına konu olarak mahkeme tarafından incelenmiştir. Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 18.12.2003 tarihli kararına[33] konu olayda aynı taraflar arasında yapılmış olan üç sözleşmeden iki tanesinde tahkim şartı bulunmaktayken bir sözleşmede tahkim şartı bulunmamaktadır. Buna karşılık, yapılan tahkim yargılamasında tahkim şartı içeren iki sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların yanında tahkim şartı içermeyen üçüncü sözleşmeden doğan uyuşmazlık hakkında da karar verilmiştir. Yargıtay, tahkim şartı içermeyen sözleşmeden doğan uyuş-

---

30 Hakem heyetinin yetkisinin tahkim anlaşmasına bağlı olduğu ve bu anlaşmadan dayanak aldığı genel olarak söylenebilir. Çeşitli uyuşmazlık konularının yargılamasını yapan tahkim merkezlerinin kuralları ve hukuk sistemleri de bu durumu doğrulamaktadır. Bkz. MILLS, **Arbitral Jurisdiction**, s. 2. Tahkimin temelinde tarafların iradesi yatmaktadır, bu nedenle hakemler yalnızca taraflarca önlerine getirilen konularda karar alabilir. Aynı yönde açıklamalar için bkz. GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, s. 298.

31 İngiltere Lordlar Kamarası Kararı, Premium Nafta Products Limited ve diğerleri v. Fili Shipping Company Limited ve diğerleri, T. 2007, No. UKHL 40 (https://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2007/40.html).

32 İngiltere Lordlar Kamarası Kararı, Premium Nafta Products Limited ve diğerleri v. Fili Shipping Company Limited ve diğerleri, paragraf 34.

33 Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E. 2003/7270, K. 2003/12888, T. 18.12.2003 (*Yargıtay Kararlar Dergisi* 30, sy. 5, Mayıs-2004, 747 vd.).

mazlık hakkında hakemlerin yargılama yapma yetkisi bulunmadığından, hakemlerin yetkilerini aştıklarına hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

> "*Sözleşmede hakem şartı mevcut olmadığından bu sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi mümkün değildir. (...) Hakem kararı hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise (bu kısım hakkında) yabancı hakem kararının tenfizi istemi reddedilecektir. (...) Mahkemece bu yönler gözetilerek kısmen tenfizi mümkün olmayan hakem kararının tenfizi talebini reddetmesi isabetlidir.*"

Yabancı hakem kararında hakemlerin yetkili olmadıkları bir uyuşmazlık hakkında karar verilmesi yerel mahkeme tarafından haklı olarak bir tenfiz engeli olarak görülmüştür. Yargıtay da, hakemlerin konu bakımından yetkili olmamasını dikkate alarak ilgili hakem kararının tenfizinin reddedilmesini doğru bulmuştur. Bu durum tahkimde taraf rızasına, iradesine uygun davranılmaması nedeniyle hakemlerin yetkilerini aşmalarının ilk halini ifade etmektedir.

Hakemlerin yetkisinin tarafların anlaşmasına bağlı olması, aynı zamanda, tahkimde hakemlerin genel bir yetkiye sahip olmamasının da sonucudur[34]. Bu durum UNCITRAL Model Kanunun tahkim sözleşmesi tanımından da anlaşılmaktadır. Model Kanun m.7(1) uyarınca, "*(t)arafların, sözleşmeye dayalı olsun ya da olmasın, aralarındaki belirli bir hukuki ilişkiden doğan veya doğabilecek ihtilafların tamamını veya bir kısmını tahkime götürmek üzere yaptıkları anlaşma*" tahkim anlaşmasıdır. New York Sözleşmesi m.II(1)'de aynı prensibi ifade ederek uyuşmazlık konusunun tahkim anlaşmasıyla belirlenmiş olmasını şart koşmuştur. Yalnızca belirlenmiş hukuki uyuşmazlıkların tahkime götürülebileceği, taraflar arasındaki "*tüm uyuşmazlıkların*" tahkime götürüleceğine dair anlaşma yapılamıyor olması da bu durumu göstermektedir[35]. Bir başka ifadeyle, hakem heyetlerinin genel yargı yetkisi yoktur, aksine yalnızca tarafların rızasından meydana gelen özel bir yargı yetkisi ile uyuşmazlığın çözülmesini sağlarlar[36]. Bu nedenle, hakemler konu bakımından yargı yetkisinin dayanağı olan

---

[34] Hakem heyetinin geleneksel manada, mahkemeler gibi genel bir yetkisi bulunmamaktadır. Bkz. MILLS, **Arbitral Jurisdiction**, s. 1.

[35] Tahkim sözleşmesinde, hangi uyuşmazlığın tahkim konusu yapıldığının belirtilmiş olması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir. Aynı yönde bkz. EYUBOĞLU, Ceren, "Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği", **Ankara Barosu Dergisi**, 2017, S. 3, 229-241, s. 237; SARISÖZEN, M. Serhat, **Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2005, s. 10; AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 192-193.

[36] Tahkimin özel bir yargı yetkisi olduğu hk. bkz. MILLS, **Arbitral Jurisdiction**, s. 12.

tahkim anlaşmasının sınırları içinde hareket etmelidir[37]. Aksi takdirde, verilen karar tahkim anlaşması kapsamı dışında kalan bir konuda verildiğinden dolayı iptal edilme veya icra edilmeme riski ile karşılaşacaktır[38]. Zira, tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar verilmesi iptal sebebidir. Bu nedenle, hakemlerin ara kararları ve nihai kararlarının içeriğinin de tahkim anlaşmasına uygun olması gerekir. Böyle bir yaptırımın söz konusu olması da tahkimin rızaya dayalı doğası ile de uyumludur[39].

Tarafların iradesi hangi yöndeyse hakemler de tahkim yargılamasını o yönde gerçekleştirecektir. Tahkime götürülecek hukuki ilişki veya sözleşme taraflarca tespit edildiğinde hakemlerin konu bakımından yetkisi de o ilişki veya sözleşme üzerinde gerçekleşir[40]. Aynı şekilde, uyuşmazlığın hangi yönlerinin tahkimde çözüleceğini de taraflar tespit etmiş olabilir. Bir satım sözleşmesinden doğan tahkimde hakemlerin ayıptan doğan sorumluluk, zamanında ifa edilmeme veya karşılıklı edimlerin takası gibi konulardan hepsi veya birkaçı hakkında karar vereceği belirlenebilir. Tahkimin dili, yeri veya hakemlerin yetkili olup olmadıklarına kendilerinin karar verebileceklerine dair belirlemeler de önceden tahkim anlaşmasıyla yapılabilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, örnek kabilinden sayılan ve tahkimin hem esası hem usulünü ilgilendiren bu hususlar yalnızca tahkim anlaşmasıyla değil tahkim kanunları veya kurallarıyla da belirlenebilir. Hakemlerin hangi konularda karar alabilecekleri veya alamayacakları çeşitli hukuk kurallarıyla tespit edilebilir. Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki, hakemlerin konu bakımından yetkisini oluşturan veya oluşturmayan hususlar taraf iradeleriyle birlikte uygulanacak hukuk kurallarıyla tespit edilebilir.

IV. HAKEM KARARLARININ İÇERİĞİ

Tarafların iradesinin hakemlerin konu bakımından yetkisini oluşturmasının en belirgin karşılığı tarafların kendi kelimeleriyle hakemlerin yetkilendirilmesidir. Tahkim anlaşmasında taraflar açıkça hakemlerin yetkilerini belirleyebilirler.

---

37 AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 482.

38 ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, "Tahkim Şartı ile İlgili İptal Sebepleri," **ICC XI. Milletlerarası Tahkim Semineri**, Ankara, 14.04.2014, 37-84, s. 71, 76.

39 Aynı yönde bkz. KJOS, **Applicable Law in Investor-State Arbitration: The Interplay Between National and International Law**, s. 105; AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 482.

40 GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, s. 381; EYUBOĞLU, **Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği**, s. 237; AKINCI, **Milletlerarası Tahkim**, s. 193; **Jurisdictional Challenges**, International Arbitration Practice Guideline, Chartered Institute of Arbitrators, Londra, 2015, s. 3, s. 1. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), **The Arbitration Agreement**, United Nations, 2005, s. 22.

Aynı şekilde, tahkim kuralları veya kanunlarında da hakemlere açıkça bazı yetkiler verilebilir[41]. Hakemlerin konu bakımından yetkisini oluşturan hususların tahkim anlaşması veya diğer uygulanacak hukuk kurallarıyla açıkça belirlenmesi durumunda hakemlerin açıkça yetkilendirildikleri bu konularda karar almaları mümkün hale gelir. Bu belirlemenin tereddüde yer bırakmayacak şekilde anılan düzenlemelerle yapılması halinde hakemlerin bu konularda yetkili olup olmadıkları tartışması gündeme gelmez.

Taraflar, tahkim anlaşmasını istedikleri içeriğe sahip olacak şekilde formüle edebilirler[42]. Hakem heyetinin hangi uyuşmazlıkları çözmeye yetkili olduğunu belirleyebilirler. Aynı zamanda ve bununla bağlantılı olarak, hakem heyetinin hangi kararları, bir başka ifadeyle hangi konularda kararlar alabileceğini de belirleyebilirler. "*İşbu sözleşmeden kaynaklanan veya bu sözleşmeyle ilişkili olan tüm uyuşmazlıklar, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Kuralları uyarınca nihai olarak tahkim yoluyla çözümlenecektir*" şeklindeki standart tahkim şartına[43] taraflar çeşitli eklemeler yapabilir. Tahkim yargılamasının ilk muhatap olduğu sorulardan tahkimin nerede ve hangi dilde yapılacağı da tahkim şartında veya tahkim kurallarında düzenlenebilir. Özellikle tahkim yeri belirlemesi kararın iptal bakımından tabi olduğu hukuk rejimini de belirlemesi bakımından önemlidir. Yargılamanın dili de tarafların hukuki dinlenilme hakkı kapsamında birçok etki oluşturacaktır. Bu hususlarda karar verme yetkisinin hakemlere bırakılması durumunda da hakem heyeti tarafların ve uyuşmazlığın özelliklerine göre karar vermelidir.

Bir başka önemli husus olarak, hakem kararlarının konusu başlığı altında da ifade edildiği üzere, tahkimde uyuşmazlığın esasına hangi hukukun uygulanacağı da taraflarca belirlenebilir. Hakem heyetinin tanık, uzman görüşü veya belgeyi hangi ispat derecesine kadar delil olarak kabul edebileceği de tarafların belirleme-

---

41 Açık yetki olarak adlandırılan bu yetkilerin haricinde milletlerarası tahkimde hakemlerin zımni yetkileri, usuli konulardaki takdir yetkileri ve doğal yetkileri de bulunmaktadır. Hakemlerin zımni yetkileri, hakemlerin yetkilerini oluşturan hukuki kaynaklarda açıkça belirtilmeyen, fakat, bu kaynaklarca zımnen hakemlere verilen yetkileri ifade etmektedir. Usuli konulardaki takdir yetkileri ise, bu kaynaklarda hüküm bulunmayan hallerde hakemlerin değerlendirme yaparak belirli konularda karar alabilmelerini sağlamaktadır. Son olarak, hakemlerin doğal yetkileri ise, herhangi bir kaynak metinde açıkça veya zımnen yer almasa da hakemlerin, tahkim yargılamasını gerçekleştirebilmek için doğal olarak, kendiliğinden sahip oldukları kabul edilen yetkileri ifade etmektedir. bkz. BJORKLUND, Andrea K./ BROSSEAU, Jonathan, "Sources of Inherent Powers", **Inherent Powers of Arbitrators**, Ed. by. Franco Ferrari, Friedrich Rosenfeld, New York, JurisNet, 2019, 1-58, s. 1-4; BROWN, Chester, "Inherent Powers in International Adjudication", **The Oxford Handbook of International Adjudication**, Ed. Cesare P. R. Romano, Karen J. Alter, Yuval Shany, Oxford, Oxford University Press, 2013, 829-848, s. 832.

42 GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, s. 298.

43 Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) tarafından oluşturulan örnek tahkim şartı için bkz. "Standart ICC Tahkim Maddesi", ICC, https://iccwbo.org/publication/standard-icc-arbitration-clauses-turkish-version/, E.T. 4 Ağustos 2022.

sine açık bir konudur. Burada önemli olan husus, tarafların ne kadar detaylandırma yapacağıdır. Tahkim yargılaması esnasında hakemlerin alacağı kararlarla ilgili herhangi bir hususta taraflar önceden bu şekilde belirleme yapabilir. Hakem heyetinin nihai kararında yapacağı tespitlerden hangilerinin kapsam dışında bırakılacağı da tarafların iradelerine tabidir. Birçok hakem kararında yer alan asıl alacağın yanında faizin de bu şekilde kapsam içinde veya dışında tutulması mümkündür. Uyuşmazlık konusu asıl parasal değerin yanında faize de hükmedilebileceği veya hükmedilmeyeceği taraflarca önceden kararlaştırılabilir[44].

Tahkimde nihai karar ile veya daha sonra ek karar ile değerlendirmesi yapılan bir diğer husus ise tahkim masraflarıdır. Zira, tarafların tahkimdeki taleplerinden biri, genellikle, tahkimde yapılan masrafların karşı tarafça ödenmesidir. Uygulanacak hukuk kurallarında bu konuda bir hüküm varsa hakemlerin işi nispeten daha kolaydır. MTK m.16(D) uyarınca, "*taraflar aksini kararlaştırmadıkça yargılama giderleri haksız çıkan tarafa yüklenir[,] [d]avada her iki taraf da kısmen haklı çıkarsa, yargılama giderleri haklılık durumuna göre taraflar arasında paylaştırılır.*" UNCITRAL Tahkim Kuralları da 42. maddesinde tahkim masraflarının kural olarak tahkimi kaybeden tarafça ödeneceğini ancak tahkimin özellikleri ve olayın şartlarına bağlı olarak hakem heyetince masrafların farklı bir şekilde paylaştırılabileceği ifade etmiştir. Birçok tahkim kanunu ve kuralında ise tahkimde masrafların nasıl paylaştırılacağıyla ilgili önceden belirlenmiş bir kural yoktur[45]. Sonuç olarak, emredici hukuk kurallarında aksine bir düzenleme olmadığı durumlarda, tahkim yargılaması sırasında oluşacak masrafların taraflarca eşit olarak paylaşılacağı veya her bir tarafın yaptığı masrafın kendi üzerinde bırakılacağının kararlaştırılması da mümkündür.

---

44 LEW, MISTELIS, KRÖLL, **Comparative International Commercial Arbitration**, s. 656; BORN, Gary, **International Commercial Arbitration**, Cilt: 3, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer International, 2014, s. 3113; BORN, **International Arbitration: Law and Practice**, s. 297; WILIŃSKI, Piotr, **Excess of Powers in International Commercial Arbitration: Compliance with the Arbitral Tribunal's Mandate in a Comparative Perspective**, Eleven International Publishing, Hague, 2020, s. 139; International Law Association Reports of Conferences, Washington Conference (International Commercial Arbitration), **Report for the Biennial Conference in Washington D.C. April 2014**, Ed. Filip De Ly, Luca G. Radicati di Brozolo, Mark Friedman, 2016, s. 2, 10; GİRAY, Faruk Kerem, **Milletlerarası Yatırım Tahkiminde Kamulaştırmadan Doğan Tazminat ve Tazminatın Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler**, İstanbul, Beta, 2. Bası, 2013, s. 183.

45 SIAC 2016 Tahkim Kuralları, UNCITRAL Model Kanunu, ICC Tahkim Kuralları bu konuda düzenleme yapmayan hukuk kurallarına örnek olarak sayılabilir. Aksine bir düzenleme bulunmadığı durumlarda tahkimdeki masrafların hakemlerce nasıl ve hangi tarafa yönelik kararlaştırılacağı hakkında hakemlerin ayrıca değerlendirme yapması gerekir. Bkz. BORN, **International Arbitration: Law and Practice**, s. 176; WAINCYMER, Jeffrey, **Procedure and Evidence in International Arbitration**, Wolters Kluwer Law International, 2012, s. 1209; MOSES, Margaret L., "Inherent and Implied Powers of Arbitrators", **Loyola University Chicago School of Law**, Public Law & Legal Theory Research Paper No. 2014-015, s. 12 vd.; YEŞİLIRMAK, Ali, **ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 129-131.

Hakem heyetlerinin geçici hukuki koruma tedbirlerine karar verip veremeyeceği de dikkate değer bir konudur. Mesela, MTK'ya tabi tahkimlerde hakemlerin ihtiyati tedbir kararı verebileceği kanunda düzenlenmiştir[46]. Tahkim kanununda veya kurallarda hüküm olmasa dahi, aleyhe emredici bir düzenleme bulunmadığı takdirde, hakemlerin ihtiyati tedbire karar verebileceği tahkim anlaşması ile de kararlaştırılabilir. Bu durumlarda hakemler, tahkim yargılamasıyla bağlantılı olarak taraflara veya, mümkünse, diğer ilgililere yönelik geçici hukuki koruma tedbirlerine karar verebilir.

Yukarıda örnek olarak sayılan çeşitli hususlarda taraflarca veya hukuki düzenlemelerle hakemlerin açıkça yetkilendirilmesi mümkündür. Bu durumda hakemlerce verilecek kararların yetki açısından değerlendirilmesi gerekmeyebilir. Zira, zaten açık düzenlemelerle tereddüde yer bırakmayacak şekilde yetkilendirme yapılmıştır. Burada önemli olan, hakemlerin açıkça yetkilendirilmiş oldukları durumlarda dahi belirli sınırlamalara tabi olabilmeleridir. Mesela, bir sözleşmenin ifa edilip edilmemiş olduğuyla ilgili bir uyuşmazlıkta hakemlerin sözleşmenin yorumunu yapması gerekebilir. Söz konusu sözleşmeyi yorumlarken hem tahkim anlaşmasından hem de uygulanacak hukuk kurallarından alınan açık yetkilere riayet edilmesi gerekir[47]. Aşırı yetki kullanımı veya yetki aşımı gibi durumlara sebep olmamak için hakemlerin alacakları kararlarda açıkça yetkilendirilmenin sınırlarına dikkat etmeleri yerinde olacaktır.

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir tahkim yargılamasının başlamasından sona ermesine kadar geçen sürede hakemlerin birçok karar alması mümkündür. Yargılamanın yürütülmesi kapsamında usuli düzenlemeler yapılması gerekliliği bu kararların başlıca sebeplerindendir. Mesela, taraflarca sunulacak bilgi ve belgelerin hangi sırada, hangi süreler içerisinde ve hangi iletişim araçlarıyla hakem heyetine sunulacağı hakemlerce karar alınmasını gerektiren durumlardandır. Bunun yanında, esasa dair konular hakkında da hakem kararı alınması gerekebilir. Nihai kararın haricinde ayrı bir karar olarak verilebilen tahkim masrafları, geçici hukuki koruma tedbirleri veya faiz ile ilgili verilen hakem kararları bunlardandır.

Sayılan tüm bu hakem kararlarının geçerli ve icra edilebilir olarak hukuk aleminde sonuç doğurabilmesi için, bu kararların ilgili kararları almaya yetkili hakemlerce verilmiş olmaları gerekir. Hakemlerin yetkisi genel başlığı altında

[46] MTK m.6 uyarınca hakemler ihtiyati tedbire veya ihtiyati hacze karar verebilir.

[47] GAILLARD / SAVAGE, **International Commercial Arbitration**, s. 298.

incelenen bu durum hakemlerin kişi bakımından yetkisi ve konu bakımından yetkisi olarak iki unsuru içinde barındırır. Çalışmamızda incelediğimiz hakemlerin konu bakımından yetkisinin iki yönü vardır. Birincisi, tahkimde hakemlerce yargılaması yapılabilecek uyuşmazlık konularıyla ilgilidir. Buna göre, hakemlerin bir uyuşmazlık hakkında yargılama yapabilmesi bu konuda tarafların tahkim anlaşmasıyla hakemlere yetki verilmesine bağlıdır. Bir uyuşmazlık konusunun tahkime elverişlilik yönünden değerlendirmesi de bu kapsamda yapılabilir. Tahkim kanunlarıyla, tahkimde çözümlenmesi yasaklanmış konularda hakemlerin konu bakımından yetkisi bulunmayacaktır. Konu bakımından yetkinin ikinci yönü ise, hakem kararlarının konusuyla ilgilidir. Yukarıda örnek olarak sayılan hakem kararlarında olduğu gibi tahkimin çeşitli yönleriyle idaresi amacıyla alınabilecek hakem kararlarının hakemlere verilen yetkiler dahilinde olması gerekir. Taraflarca yasaklanmış konularda hakemler karar alamayacaktır. Mesela, hakemlerin ihtiyati tedbire karar veremeyeceğinin taraflarca kararlaştırılmış olması durumunda hakemlerin bu konuda yetkisinin olmadığı söylenebilir. Bunun aksine, hakemlerin bilirkişi, belgeler veya tanıklar için çeşitli delillerin taraflarca sunulması ve hakemlerce değerlendirilmesi hakkında hakemlerce karar alınabileceğinin taraflarca kararlaştırılması mümkündür. Hakem kararlarının içeriği başlığı altında incelenen bu husus uyarınca tahkim yeri, dili ve esasa uygulanacak hukuk ile hakem heyetinin değerlendirme yaparken alabileceği kararlar taraflarca belirlenebilir. Asıl alacak yanında faize karar verilip verilemeyeceği, tahkim masraflarının nasıl ve hangi oranda taraflar arasında paylaştırılacağı hakemlerce yetkileri dahilinde alınacak kararla tespit edilebilir.

Milletlerarası tahkimde hakemlerin konu bakımından yetkili olmadıkları halde karar almaları durumunda, ilgili hakem kararlarının yetki aşımı yapılarak verildiği veya yetkili olmadıkları halde karar verdikleri itirazıyla iptal veya tenfiz davalarında bunlara karşı çıkılması söz konusu olabilir. Bu itirazların mahkemelerce kabul edilmesi de hakem kararının iptal edilmesi veya tenfiz edilmemesi sonucunu ortaya çıkarabilir.

Söz konusu itiraz ve mahkemelerce yapılacak değerlendirme tahkimde taraf iradesinin sahip olduğu önemden kaynaklanmaktadır. Tahkimin temelini oluşturan taraf iradesi tahkimin her aşamasında olduğu gibi hakemlerin alacakları kararlarda da etkiye sahiptir. Aynı şekilde, tahkim kanunları ve kuralları da tahkim iradesine önem vermekte, örnek olarak, MTK ve UNCITRAL Model Kanunu taraf iradelerinin bir yansıması olan tahkim anlaşmasına uygun hakem kararları alınması gerekliliğini düzenleme altına almıştır. İngiltere Yüksek Mahkemesi tarafından verilen bir kararda da görüleceği üzere, hakemlerce alınacak tüm kararların taraflarca kendilerine verilen yetkiler dahilinde olması

gerekir. Zira, özel bir yargılama usulü olarak tahkimde tarafları bağlayıcı şekilde verilecek kararların taraf iradelerine bağlı olması esastır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, hakemlerin konu bakımından yetkisinin özel bir görünümü olarak, uyuşmazlıkta uygulanması kabul edilen maddi hukuk kurallarının dikkate alınmadan karar verilmesinin tahkim anlaşmasına aykırılık ve yetki aşımı olduğuna karar vermiştir. Yargıtay'ın çeşitli kararlarında da taraf iradesine dayanmayan bir hakem kararının varlığı halinde iptal veya tenfiz edilmeme sonuçlarının ortaya çıkacağı kabul edilmiştir.

Sonuç itibariyle, uygulanacak hukuktan kaynaklı sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla, tarafların iradeleriyle hakemlerin alabilecekleri kararların konuları tespit edildiğinde hakemlerin konu bakımından yetkisi de bu hususlar hakkında gerçekleşmiş olur. Tahkimde yargılamasının yapılması kararlaştırılan hukuki ilişki veya sözleşme üzerinde hakemlerin karar alabilmesini sağlayan konu bakımından yetkileri vardır. Aynı şekilde, söz konusu uyuşmazlık ve yargılama hakkında alınacak kararlar hakkındaki belirlemeler de hakemlerin konu bakımından yetkilerini oluşturur. Uyuşmazlığın nasıl ve hangi kararlarla çözümleneceği bu yetki sayesinde belirlenmiştir.

Hakem Değerlendirmesi : Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması : Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek : Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Peer-review *: Externally peer-reviewed.*
Conflict of Interest *: The author has no conflict of interest to declare.*
Grant Support *: The author declared that this study has received no financial support.*

KAYNAKÇA / REFERENCES

AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2021.

ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, "Devletlerarası Sözleşmelerde Yer Alan Tahkim Klozlarının Yatırımcılara Yapılmış Tahkim Anlaşması Akdetme Önerisi Olarak Kabulünün Ev Sahibi Devletler Bakımından Doğurduğu Olumsuz Sonuçlar", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Hatice Özdemir Kocasakal, Süheyla Balkar, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.

BJORKLUND, Andrea K. / BROSSEAU, Jonathan, "Sources of Inherent Powers", **Inherent Powers of Arbitrators**, Ed. by. Franco Ferrari, Friedrich Rosenfeld, New York, JurisNet, 2019, 1-58.

BLACK, Henry Campbell, **Black's Law Dictionary**, 4. bs., West Publishing, 1968.

BORN, Gary, **International Arbitration: Law and Practice**, Wolters Kluwer International, 2012.

BORN, Gary, **International Commercial Arbitration**, Cilt: 3, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer International, 2014.

BROWN, Chester, "Inherent Powers in International Adjudication", **The Oxford Handbook of International Adjudication**, Ed. Cesare P. R. Romano, Karen J. Alter, Yuval Shany, Oxford, Oxford University Press, 2013, 829-848.

ÇALIŞKAN, Yusuf, "Dispute Settlement in International Investment Law", **Implementing International Economic Law: Through Dispute Settlement Mechanisms**, ed. Yusuf Aksar, Nijhoff International Trade Law Series, Vol. 6, 2011.

ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 17. Baskı, Beta, İstanbul, 2021.

DEMİRKOL, Berk, "Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha, 2020.

EKŞİ, Nuray, "Yargıtay Kararları Işığında ICC Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi", **Ankara Barosu Dergisi**, C. 67, S. 1, 2009, s. 54-74.

ERKAN, Mustafa, **Milletlerarası Tahkimde Yetki Sorunları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013.

ESEN, Emre, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul, Beta, 2008.

EYUBOĞLU, Ceren, "Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği", **Ankara Barosu Dergisi**, 2017, S. 3, 229-241.

GAILLARD, Emmanuel / SAVAGE, John, **Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration**, Hague, Kluwer Law International, 1999.

GİRAY, Faruk Kerem, **Milletlerarası Yatırım Tahkiminde Kamulaştırmadan Doğan Tazminat ve Tazminatın Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler**, İstanbul, Beta, 2. Bası, 2013.

HACIBEKİROĞLU, Ekin, **Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi**, İstanbul, On İki Levha, 2012.

HUYSAL, Burak, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, Vedat Kitap, 2010, İstanbul.

KAFALI, Ömer Faruk, **Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2022.

KALPSÜZ, Turgut, **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, 2. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

KJOS, Hege Elisabeth, **Applicable Law in Investor-State Arbitration: The Interplay Between National and International Law**, Oxford University Press, 2013.

KURU, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, 2001, C. VI.

LEW, Julian D. M. / MİSTELİS, Loukas A. / KRÖLL, Stefan M., **Comparative International Commercial Arbitration**, Hague / New York, Kluwer Law International, 2003.

MCCLENDON, Stewart, "Subject-Matter Arbitrability in International Cases: Mitsubishi Motors Closes the Circle", **North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation**, C. 11, S. 1, 1986, 81-100.

MILLS, Alex, "Arbitral Jurisdiction", **Oxford Handbook on International Arbitration**, Ed: Thomas Schultz, Federico Ortino, Oxford Handbooks, 2020.

MITCHELL, Andrew D. / HEATON, David, "The Inherent Jurisdiction of WTO Tribunals: The Select Application of Public International Law Required by the Judicial Function", **Michigan Journal of International Law**, C. 31, S. 3, 2010.

MOSES, Margaret L., "Inherent and Implied Powers of Arbitrators", **Loyola University Chicago School of Law**, Public Law & Legal Theory Research Paper No. 2014-015.

NOMER, Ergin / EKŞİ, Nuray / ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Cilt 1, 5. Basım, Beta Yayınları, 2016.

NOMER, Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, 22. Bası, Beta, İstanbul, 2017.

ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, "Tahkim Anlaşmasının Dürüstlük Kuralı Çerçevesinde Üçüncü Kişilere Teşmili", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Hatice Özdemir Kocasakal, Süheyla Balkar, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.

ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, "Tahkim Şartı ile İlgili İptal Sebepleri," **ICC XI. Milletlerarası Tahkim Semineri**, Ankara, 14.04.2014, 37-84.

ÖZEL, Sibel, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008.

PAPARELLA, Chris / ENGELS, Andrea / JERNUDD, Sigrid, "USA", Ed. Joe Tirado, **International Arbitration**, 2. Bs., Global Legal Group, 2016, 303-315.

POSTACIOĞLU, İlhan, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 2015.

REDFERN, Alan ve diğerleri, **Redfern and Hunter on International Arbitration**, 6. bs., Oxford University Press, 2015.

SARIALİOĞLU, Simel, "Tahkim Sözleşmesi Hazırlanırken Dikkate Alınması Gerekenler", **Tahkim Anlaşması Tahkim Okulu Paneller Serisi**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, Cilt: 1, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.

SARISÖZEN, M. Serhat, **Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2005.

ŞANLI, Cemal, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Beta Yayınları, 7. Bası, İstanbul, 2019.

ŞANLI, Cemal, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986.

ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 9. Baskı, Beta, İstanbul, 2021.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, "Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre Hakem Kararlarının İptali", **Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu**, ed. Bilgin Tiryakioğlu ve diğerleri., Yetkin Yayınları, 2016, 301-321.

WAINCYMER, Jeffrey, **Procedure and Evidence in International Arbitration**, Wolters Kluwer Law International, 2012.

WILIŃSKI, Piotr, **Excess of Powers in International Commercial Arbitration: Compliance with the Arbitral Tribunal's Mandate in a Comparative Perspective**, Eleven International Publishing, Hague, 2020.

YEŞİLIRMAK, Ali, **Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2011.

YEŞİLIRMAK, Ali, **ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018.

YILDIRIM DEVELİOĞLU, Burçin, "Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmilinde Uygulanacak Hukuk ve Bu Kapsamda İradenin Tespiti", **Tahkim Anlaşması**, Ed. Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha, 2020.